

Altijd op reis 'Want dan ben ik de juiste versie van mezelf'

14

Ik denk, dus ik ben (zwanger)

Als zwangere filosofiestudent voelde Marie Lucassen dat haar lichaam ook van iemand anders was. Ze schreef er haar scriptie over. Nu is er een boek waarin mannelijke denkers ervanlangs krijgen. 'Er zit heel veel macht in de baarmoeder'

10

Compensatie voor pechgeneratie Wie studeerde ten tijde van het leenstelsel kan compensatie krijgen tot ruim 2000 euro. 'Dit is klein bier, want mijn studieschuld bedraagt 30.000 euro'

2

16

Sneeuwwitje 'Kinderen kunnen soms ook heel vervelend zijn'

6

Eerlijk debat? 'Politici kunnen mensen niet blijven bedotten'

€ 2000 compensatie voor pechgeneratie

Iedereen die heeft gestudeerd toen het leenstelsel van kracht was, kan vanaf 2027 een compensatie krijgen van ruim 2000 euro. De Landelijke Studentenvakbond vindt dat bedrag te laag, maar de onderwijsminister heeft al laten weten de compensatie niet verder op te rekken.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

Ze worden ook wel de pechgeneratie genoemd: studenten die tussen september 2015 en september 2023 een opleiding volgden. Die studenten kregen namelijk geen basisbeurs meer, maar konden lenen van de overheid. Met het geld dat het kabinet daarmee bespaarde, zou de onderwijskwaliteit omhoog worden geschroefd. Voor medio 2015 kregen studenten die basisbeurs nog wel, en per september 2023 is die opnieuw ingevoerd. Iedereen die tussen 2015 en 2023 studeerde, heeft dus flink hogere schulden opgebouwd dan de generaties ervoor en daarna. De verwachting was aanvankelijk wel dat de rente laag zou blijven. Van 2017 tot en met 2022 was dat ook zo: studenten betaalden toen namelijk helemaal geen rente over hun lening. Maar in 2023 was de rente 0,46 procent en in 2023 werd die maar liefst ruim vijf keer zo hoog (2,56 procent). Om het financiële leed enigszins te verzachten, krijgen deze studenten nu een compensatie van de overheid. Het gaat om een bedrag van 44,50 euro voor iedere maand die een student binnen het leenstelsel recht had op een beurs. Voor studenten die vier jaar hebben gestudeerd, wordt het bedrag dus ruim 2000 euro. De compensatie zal vanaf het voorjaar van 2027 worden verrekend met de studieschuld. Wie geen

schuld meer heeft, krijgt het geld direct uitbetaald. Volgens onderwijsminister Rianne Letschert is het 'voor studenten die studeerden zonder basisbeurs wrang dat de basisbeurs zo kort na het afschaffen weer terugkwam'. Volgens haar wil het huidige kabinet 'de financiële positie van studenten en oud-studenten verbeteren'. Maar de Landelijke Studenten Vakbond (LSvb) vindt de compensatie niet ver genoeg gaan. 'Deze generatie staat nu niet meer 0-3 achter op de rest, maar 1-3', aldus voorzitter Maaïke Krom. Volgens haar hebben deze studenten enorme schulden opgebouwd en moesten ze afgelopen jaren ook nog eens een flinke rente betalen, wat door velen als een extra straf is ervaren. 'Deze groep zit echt in diepe problemen en komt er zonder hulp niet uit. Als ook de rente weer teruggaat naar nul, neem je pas echt zorgen weg.' Tegen de Nos zei Letschert echter dat het bij deze regeling blijft. 'Ik hoop dat studenten zien dat dit in het licht van de uitdagingen in het land substantieel is.' Bovendien was er begin 2025 ook al een compensatieronde. Studenten konden toen een studievoucher krijgen ter waarde van ruim 2000 euro en/of een bedrag van ruim 34 euro per gestudeerde maand. De huidige compensatie komt hier bovenop.

Selma de Ruijter (25)
Bestuurskunde en politieke filosofie
Studieschuld: 'Weet ik niet'

‘Alle kleine beetjes helpen’

‘Alle kleine beetjes helpen, het is fijn dat je deels gecompenseerd wordt. Maar mijn studieschuld is echt veel hoger dan 2000 euro, dus wat maakt het dan nog uit? Ik heb een tijd maximaal geleend, met de gedachte dat je daar geen rente over hoeft te betalen. In mijn eerste jaar raadde mijn economie-docent juist aan meer te lenen in plaats van veel te werken naast je opleiding: je zou toch geen rente betalen en later toch goed verdienen. ‘Het heeft allemaal heel anders uitpakkt: de rentestijging geeft me nu de meeste stress, waarschijnlijk gaat alle compensatie direct daarheen. Dat vind ik frustrerend. ‘Ik gun het mijn broertje en zusje heel erg dat ze de basisbeurs krijgen, ik gun iedereen een fijne, zorgeloze studententijd. Maar het kan ook voor extra druk zorgen om je studie snel te halen, want je krijgt alleen een beurs over je nominale studietijd. ‘Ik was er niet meer bezig om mijn diploma snel te halen, tijdens het leenstelsel voelde je je vrijer om je tijd en studie op eigen tempo in te delen. Maar toch had ik liever een basisbeurs gehad.’

Gerard Saurwalt (29)
Kunstgeschiedenis
Studieschuld: € 34.000

‘Dat is wel een blok aan mijn been’

‘Toen ik hoorde over deze compensatie, dacht ik niet: “Dit is wereldschokkend, hiervan gaat mijn leven van op z’n kop staan.” Ik heb een studieschuld van ruim 34.000 euro. Ik zit nu in de aflosvrije periode, voor het aankomende jaar los ik niks af, maar ik bouw alleen maar op. De rente loopt wel door. ‘Het voelt onrechtvaardig dat er acht jaar lang een compleet ziek systeem is gebruikt. Het is alsof ik een open hart heb, en in plaats dat er wordt gehecht, wordt er een pleister op geplakt. Ik slaap er in principe niet minder om, ik heb 35 jaar om het af te betalen. ‘Maar het is wel vervelend als ik bij een hypotheekadviseur aankom en zeg: “Hé! Ik heb 34.000 euro schuld.” Die gaat dan denken: “Dat is onhandig, want dan kun je een huis van 34.000 euro minder betalen.” Dat is wel een blok aan mijn been.’

Atay Güner, (22)
Geschiedenis
Studieschuld: € 30.000

‘Het is gewoon klein bier’

‘Ik ben blij dat er nu duidelijkheid is. Ik kom niet uit een familie van veel geld, dus ik was afhankelijk van het leenstelsel. Ik ben heel positief over de nieuwe regeling, met name dat er door de overheid een potje wordt vrijgemaakt. ‘Maar ik vraag me af, gezien alle andere zorgen die op dit moment leven in de maatschappij, zoals bezuinigingen op het zorgstelsel, of ik het wel eerlijk vind dat wij dan zoveel geld extra krijgen per persoon. ‘Aan de andere kant: 2.000 euro is in vergelijking met mijn huidige studieschuld van 30.000 euro een minimaal bedrag is. Het is gewoon klein bier. ‘Ik was vanaf het begin al tegen het leenstelsel. Dat is een van de redenen geweest dat ik politiek actief ben geworden bij het coa.’

DOOR VALÉRIE KRAH

De wereld brandt, maar voor de universiteiten is er zowaar hoop

De wereld staat in brand, en god weet waar dit gaat eindigen. Maar niet alles spelt onheil. Nee, waarde lezer, ik ben niet ontvoerd en probeer niet door middel van uitspraken die op generlei wijze bij mij passen uw aandacht en die van de politie te trekken. Het kan zijn dat de zonneschijn van de afgelopen tijd mijn gemoedstoestand wat lichter heeft gemaakt dan daarvoor, maar ik meen ook op enige empirische feiten te kunnen steunen in mijn optimistischere kijk op zaken. Laten we in Leiden beginnen. Daar is al enige tijd een nieuw college van bestuur aangetreden dat de onbenijdenswaardige taak heeft het vertrouwen van de academische gemeenschap weer terug te winnen. Twaalf procent van deze gemeenschap (zes procent bij de faculteit Geesteswetenschappen) vertrouwt de organisatie en haar bestuurders nog (had de raad van toezicht een groepsuitje en zat men vast in een escape room in Zoetermeer waardoor toezichthouden even niet ging of zo?). Vertrouwen komt te voet en gaat te paard, dus dat zal wel even gaan duren, maar we kunnen vast wat rooksignalen interpreteren.

Onze nieuwe collegevoorzitter, afkomstig van de oudste universiteit van de lage landen (nee, dat zijn wij niet), heeft tot tweemaal toe zijn plannen voor ons in opiniestukken aan het hele land voorgeschoteld. Zelfgeschreven opiniestukken ook nog eens, begrijp ik. Het eerste artikel was een felle, beredeneerde en slimme verdediging van de regiostudies (ik beken hier belangenverstrengeling als regiospecialist) - het opzienbarende was niet alleen dat een collegevoorzitter in *this day and age* zo onvervaard en dus ook kwetsbaar ten strijde trok voor wellicht de meest bedreigde tak van wetenschap en onderwijs op dit moment, maar vooral ook de nuchtere en gehaalde manier waarop Luc Sels de idealen van de geesteswetenschappen, de praktijk van de regiostudies, de noden van de maatschappij en de onvermijdelijkheid van strategisch beleid liet samenvallen met een visie voor de toekomst. Dit ben ik niet gewend, vooral niet hoe beleid en praktijk dicht bij elkaar leken te kunnen blijven, maar hier kan ik wel aan wennen.

‘Bruins noch Moes reageerde, ook niet toen we onder hun raam stonden (mocht vast niet van Wilders)’

Sels’ volgende betoog ging over het valoriseren van wetenschappelijke kennis; ook dit was een nuchter, begrijpelijk verhaal met visie. Het pleitte tegen het oprichten van een centraal landelijk bureau hiervoor. Sels kritiseert dit plan omdat ‘ervaringen in andere landen laten zien dat centralisatie vaak meer schaadt dan helpt’. Dat klinkt helder en redelijk. Om mijn kritische geest zijn scherpte niet te laten verliezen bij al dit goede nieuws, geef ik de volgende overweging de collegevoorzitter graag mee, dit naar aanleiding van een interview in *ScienceGuide*: wees consistent en probeer deze universiteit niet verder te centraliseren. Geef zeker geen 2,8 miljoen euro uit aan externe partijen om bestuurders te begeleiden in het onder centrale regie plaatsen van de universiteit. De academie is geen organisatie maar een organisme en dient ook als zodanig gezien en behandeld te worden. Daarnaast ben ik niet de enige die wat van die 2,8 miljoen kan gebruiken. Ooit wel eens twee internationale symposia proberen te organiseren met een totaalbudget van onder de duizend euro? Helaas overdrijf ik hier niet. Terug naar het goede nieuws. Als iemand die bij WOinActie actief is, heb ik in het gezelschap van enige kompanen de nieuwe minister van OCW gesproken. Na twee ministers lang in de woestijn te hebben rondgezworven, omdat noch Bruins noch Moes ooit op enige contactpoging onzerzijds reageerde, ook niet toen we met zijn 25.000’en onder hun kantoor kwamen demonstreren (ter hunne verdediging: misschien mocht dit niet van Wilders) was dit een welkome afwisseling. We zullen zien hoe het dit minderheidskabinet vergaat, maar de intenties om de opgelegde bezuinigingen terug te draaien zijn hoopgevend, maar *the proof of the pudding is in the eating*. Terugdraaien of je geloofwaardigheid verliezen. Zo ook de woorden van minister Letschert Nu hebben we zowel in Leiden als in Den Haag een heel lange weg te begaan en is de gunfactor in de maatschappij ten opzichte van de universiteiten nul. Daarnaast staat de wereld echt in brand en is het wachten tot er vonken van de huidige brandhaarden overslaan naar andere plekken. En toch is het fijn om bestuurders te zien bij wie je eerste reactie niet is hoe je je het best tegen hen beschermt. De eerste bloembollen zijn voorzichtig uitgekomen, nu maar hopen dat de nachtvorst hier geen vreed einde aan maakt.

Remco Breuker is hoogleraar Koreastudies

Het platteland is pas gevaarlijk

Hoewel de beeldvorming lange tijd anders was, blijkt dat steden al sinds de late middeleeuwen minder criminaliteit kennen dan het platteland. 'We hebben een diepgeworteld beeld van de stad als gevaarlijke plek. Maar het tegendeel is waar.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

'Men ging er decennialang vanuit dat steden gevaarlijker waren dan het platteland', vertelt hoogleraar stads-geschiedenis Manon van der Heijden. 'En ook nu bestaat dat beeld nog steeds. Maar het tegendeel is waar.'

Al in de jaren dertig van de vorige eeuw stelden Amerikaanse sociologen dat de steden zo overvol, groot en divers waren, dat dat wel crimineel gedrag moest opleveren. 'Daar was toen ook enorm veel criminaliteit, maar de vraag was of dat ook voor andere delen van de wereld gold.'

Tallose criminaliteitshistorici en criminologen hebben vervolgens onderzoek gedaan naar de vraag of de urbanisatie die volgde op de industrialisatie in Europa, nu wel of niet leidde tot meer criminaliteit. Wat blijkt? 'Europese steden blijken al eeuwenlang veiliger te zijn dan het platteland', aldus Van der Heijden, die dinsdag een lezing bij Studium Generale geeft over het contrast. 'Er zijn vanaf de veertiende eeuw namelijk heel veel gegevens beschikbaar, zoals vonnissen, verhoren en getuigenverklaringen. Ook zijn er lijkschouwingen bewaard gebleven, waardoor we weten hoeveel mensen er stierven door moord en doodslag.'

Uit die data blijkt dat het aantal slachtoffers van geweld en criminaliteit in de steden – naar rato van het aantal inwoners – veel minder was dan op het platteland. 'Vanaf de late middeleeuwen zien we een sterke daling', aldus Van der Heijden. Londen bijvoorbeeld kende in de dertiende eeuw nog 45 slachtoffers per 100.000 inwoners, in 1600 waren dat er nog maar tien en in de twintigste eeuw slechts een. 'Van voor die tijd weten we het niet, omdat misdrijven toen niet werden geregistreerd.'

Waarom werd de stad steeds veiliger?

'Steden hadden een eigen rechtspraak en wetgeving; daar was controle op gedrag. Op het platteland liepen geen dienaren en baljuws rond. Omdat de pakkans veel minder groot was, liepen bewoners een veel groter risico om te worden overvallen of bestolen.

'Ook bleven ereconflicten er veel langer bestaan. Dat zijn conflicten die door burgers zelf werden opgelost. Als bijvoorbeeld iemand was aangevallen, namen familieleden van het slachtoffer zelf wraak op de dader. Dit in tegenstelling tot de steden, waar op een gegeven moment het strafrecht opkwam.'

Was deze situatie in alle Europese steden vergelijkbaar?

'In de zuidelijke landen werd meer belang gehecht aan eer en reputatie en werden zaken dus langere tijd eigenhandig opgelost. Geweld en wapens werden daarbij niet geschuwd. Maar hier is nog wel debat over onder historici. Zo vinden mediterrane historici dit beeld een beetje eenzijdig.'

Vroeger waren de steden dus al veiliger. Maar ervoer de bevolking dat ook zo?

'Ja, het beeld kwam toen meer overeen met de werkelijk-

heid. Mensen trokken juist naar de steden omdat daar rechtspraak was en bescherming van vermogen en bezit. Er was ook militaire bescherming, zoals schutterijen. 'Tegenwoordig strookt het beeld juist minder met de werkelijkheid. We hebben een diepgeworteld beeld van de stad als een plek met allerlei risico's, waar drugs worden gebruikt en zaken gebeuren die buiten de orde vallen. Maar het tegendeel is waar. In de steden is nog steeds meer controle dan op het platteland. In een lege straat ben je minder veilig dan in een volle straat: in steden is er meer surveillance en politie op de been en kun je sneller om hulp roepen dan in rurale gebieden.'

Vrouwen bleken in vroegmoderne steden een stuk criminelere te zijn dan in de huidige tijd. Waarom was dat zo?

'Vanaf het begin van de twintigste eeuw wordt in heel Europa ongeveer 13 procent van de criminaliteit door vrouwen gepleegd. In de vroegmoderne periode zien we juist in de steden dat vrouwen dertig tot vijftig procent van de criminaliteit plegen. Dat heeft ermee te maken dat een groot deel van die steden bestond uit alleenstaande vrouwen die hierheen emigreerden, vaak zonder familie. Zij waren kwetsbaar en vervielen soms in armoede. Om hun eigen handeljtje te beschermen raakten ze betrokken bij gevechten, of ze pleegden diefstal. 'Bovendien werd er in de zeventiende en achttiende eeuw nog heel anders gedacht over het gebruik van geweld. Als je iemand neerstak kon je drie maanden water en brood krijgen, maar als je overspel pleegde werd je ge-geseld, gebrandmerkt en voor vijftig jaar verbannen.'

Speelde dit in Nederlandse steden ook?

'In Rotterdam waren bij veertig procent van de gevechten vrouwen betrokken, bijvoorbeeld omdat zij ruzie maakten in de kroeg. Dat zie je in landen als Italië dan weer minder, want daar hadden vrouwen veel minder vrijheden.

'Leiden was een textielstad en trok ongelooflijk veel vrouwelijke migranten aan die, op zoek naar welvaart, kwamen werken als dienstmeid of schoonmaker. Ook de sociale voorzieningen waren redelijk, dus als je in armoede zou vervallen, lieten ze je niet op straat liggen. Veel meisjes kwamen hier dus alleen naartoe. Bovendien waren de familiebanden in West-Europa helemaal niet zo sterk, dus het was heel gewoon om vroeg uit huis te gaan en elders te werken. Maar toen de textielindustrie inerval raakte en het met iedereen slecht ging, vervielen deze vrouwen ook in geweld.'

Wanneer kwam de kentering en gingen mannen meer geweld plegen?

'Ergens eind negentiende eeuw. Er is nooit onderzoek gedaan naar de oorzaak, maar ik denk zelf dat het te maken heeft met de toename van welvaart, de levensstandaard en voorzieningen. Zodra die op orde is, zijn vrouwen minder kwetsbaar. Dan blijven voornamelijk nog de mannen over die geweld gebruiken, zoals nu ook nog het geval is.'

Manon van der Heijden, Van de eerste bureu tot gevaarlijke buurten: de stad door de eeuwen heen, lezing, Studium Generale, Spuigebouw, Den Haag, dinsdag 31 maart, 17:00 uur

Wat is een juridisch vizier nog waard?

Wat betekent het internationaal recht nog als Rusland, Amerika en Israël dat voortdurend straffeloos kunnen schenden? En hoe zien juristen hun eigen vakgebied? 'Als je cynisch bent over het internationaal recht, ben je cynisch over je eigen keuzes.'

DOOR MARK REID EN ELSE VAN DER STEEG
FOTO ANP

'Het is een zeer kwetsbare tijd voor het internationaal recht', zegt Helen Duffy, hoogleraar International Humanitarian Law and Human Rights. 'De wetgeving inzake het gebruik van geweld, het internationaal humanitair recht dat alleen van toepassing is in gewapende conflicten en de internationale mensenrechten – al deze rechtsgebieden staan onder enorme druk.' Maar ondanks alle opgelaaide conflicten is het schenden van het geweldsverbod 'niet nieuw', zegt Larissa van den Herik, hoogleraar internationaal publiekrecht. Sinds de wet na de Tweede Wereldoorlog in het leven is geroepen, werd deze al vaker overtreden. Ze somt op: de Vietnamoorlog vanaf 1955, de Irak-Iranoorlog vanaf 1980 en de Joegoslavi-sche oorlogen vanaf 1990. Van den Herik: 'Maar wat wel nieuw is, is dat Amerika heel ander soort staat is dan vroeger. In een veranderende wereldorde gaan landen zich anders tot elkaar verhouden. En daarin moeten Europa en Nederland bedenken of ze een soort van vazalstaat van de VS willen blijven.'

'Het zijn natuurlijk turbulente tijden', beaamt emeritus hoogleraar internationaal publiekrecht Nico Schrijver. 'Maar ik denk toch dat het normatieve recht nog steeds wel de meetlat is. We zeggen dat het wordt geschonden omdat

we weten wat de regels zijn. Er zijn maar weinig politieke leiders die daar afstand van nemen. Nieuw is wel dat de Amerikaanse minister van Defensie Hegseth dat doet. Die vindt het alleen maar lastig en schuift het terzijde.' 'Het recht zal er altijd zijn', aldus Van den Herik. 'Maar er zijn natuurlijk grote vragen, zoals: wat zijn de kernwaarden ervan? In hoeverre zijn mensenrechten – die vaak makkelijk worden weggezet als "lastig" – daar onderdeel van? Maar ik vraag me dan af: wil je dan in een soort van autoritaire staat leven waar het individu er niet meer toe doet?' Duffy: 'Wat zwak en kwetsbaar is, is niet de wet zelf, maar de handhaving ervan. Die is altijd al selectief geweest, maar tegenwoordig zien we een schrijnende mate van selectiviteit in de manier waarop staten worden veroordeeld voor schendingen van het internationaal recht. De antwoorden zijn onvoldoende, maar het gaat te ver om te zeggen dat het internationaal recht irrelevant is.' De aanval van de Verenigde Staten en Israël op Iran is volgens Schrijver duidelijk niet in lijn met het internationaal recht, maar ook de reactie van Iran is moeilijk in een juridisch kader te plaatsen. 'Israël en Amerika hadden niet het recht om zo te escaleren tot de hoogste trap: geweldgebruik. Aan de andere kant is Iran ook geen lieverdje met zijn voortdurende aanvallen via

'Het internationaal recht staat op losse schroeven'

proxies zoals Hezbollah en Hamas, en nu ook met hele wilde aanvallen op de golfstaten. Dat geeft dan ook weer aanleiding dat die golfstaten zelf een recht op zelfverdediging hebben. Zo wordt het wel ingewikkeld, want wat is nu strafbare agressie en wat is legitieme zelfverdediging?' Het is een 'wake-up call' voor Europa, vindt Van den Herik. 'Iedereen ziet dat de wereld aan het veranderen is, en het internationaal recht zal meeveranderen. We staan momenteel een beetje op losse schroeven. In Europa is die onzekerheid het grootst, omdat wij altijd heel erg veilig onder de paraplu van de VS zaten. Daar zitten we nu niet meer. Maar andere landen zijn al veel bekender met dat concept van onzekerheid.'

Dat die omslag mensen angstig maakt, is begrijpelijk. Maar met de diagnose "internationaal recht is dood" is de hoogleraar het niet eens. 'Wat ik niet goed begrijp is dat mensen zeggen: "Dat is de schuld van het internationaal recht." Dat recht is en doet wat wij willen dat het doet. Dus als je cynisch bent over het internationaal recht, ben je eigenlijk cynisch over je eigen keuzes.'

Duffy begrijpt het cynisme wel. 'Om geloofwaardig te blijven, moeten we aandringen op handhaving. De confrontatie met machtige actoren is altijd een grote achilleshiel van het internationaal recht geweest. Sterker nog, ik denk dat we moeten erkennen dat het feit dat staten zoals de Verenigde Staten, Israël en Rusland in het verleden niet ter verantwoording zijn geroepen voor schendingen, ons in de huidige situatie heeft gebracht. Want de boodschap die is afgegeven, is er een van selectieve verantwoording en volledige straffeloosheid voor die actoren.'

Schrijver zou graag een krachtiger respons zien vanuit Nederland op schendingen. 'We mogen van de regering verwachten dat zij op de normen wijst. Het wordt tijd dat minister Berendsen van Buitenlandse Zaken en ook premier Jetten meer een juridisch vizier gebruiken om te beoordelen en te veroordelen wat er gebeurt. 'Aan de andere kant heb ik er ook wel begrip voor dat je niet meteen een heel antwoord paraat hebt als dit in de eerste twee dagen van een nieuw kabinet gebeurt. Maar ik denk dat na terughoudendheid en de oproepen tot diplomatieke oplossingen, je nu meer van de Nederlandse regering mag verwachten.'

Het is eigenlijk bijna in de mode nu, om te zeggen: "Internationaal recht doet er niet meer toe", ziet Van den Herik. 'De media hebben het er constant over, en mensen gaan daarin mee. Maar weet je wel wat je dan zegt? Als je nu zegt, het internationaal recht doet er niet meer toe, is dat alsof er een tank op je af komt rijden en je meteen op de grond gaat liggen en zegt: "Rij maar over mij heen." Waarom zou je dat doen?'

Tegelijkertijd zijn er ook hoopvolle ontwikkelingen, zegt Van den Herik. 'Het Internationaal Gerechthof in Den Haag is nooit zo druk geweest als nu. Er zijn niet eerder zoveel zaken voorgebracht. Er zijn dus heel veel landen die ervoor kiezen om conflict op te lossen zonder te vechten. Ook de algemene vergadering van de VN heeft nooit zoveel beslissingen genomen als in de afgelopen tijd. We zien dat andere landen wel in het recht blijven geloven.'

Eindeloos tegengas geven

‘Politici kunnen mensen niet blijven bedotten’, zegt migratiedeskundige Marlou Schrover. De hoogleraar economische en sociale geschiedenis ging met emeritaat en wordt vrijdag geëerd met een symposium. ‘Je moet eerlijk en feitelijk naar problemen kijken, maar dat gebeurt niet in de politiek en media.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ANP

In Oeganda zitten veel vluchtelingen uit Soedan, vertelt migratiedeskundige Marlou Schrover (67). ‘Ontwikkelingsorganisatie Simavi was daar bezig met het slaan van waterputten, maar kreeg geen financiering meer van de EU. Je ziet steeds meer vergelijkbare hulp wegvallen. Soedanezen die op de vlucht zijn voor de oorlog in hun eigen land en in Oegandese kampen zitten denken: ik kan hier doodgaan van de dorst, of ik kan proberen ergens anders naartoe te gaan. Uit pure nood proberen ze de oversteek naar Europa te maken. Dat had de EU deels kunnen voorkomen door niet de geldkraan aan hulporganisaties dicht te draaien.’

Ondertussen zijn er in Nederland felle protesten tegen azc’s en worden vluchtelingen in Europese landen zeer negatief benaderd. Maar, zo wil Schrover maar zeggen, de EU wakkert dus zelf migratie aan door ondoordacht beleid. Met dit soort feitelijke informatie probeert ze al decennia nuance te brengen in een uiterst emotioneel debat. ‘Ik blijf eindeloos tegengas geven en zeggen: “Hé, let op wat er precies gebeurt.”’

Deze maand is ze als hoogleraar economische en sociale geschiedenis met emeritaat gegaan. Vrijdag wordt ze samen met collega-expert Leo Lucassen door vakgenoten geëerd tijdens symposium ‘Pioneers in Migration History’. Dat Schrover zou gaan studeren lag in eerste instantie niet voor de hand. ‘Het advies van de docent op mijn lagere school in Den Bosch was: stuur haar maar naar de huishoudschool. Mijn moeder dacht: nou ja, dat is niet haar niveau, dat gaat niet gebeuren.’

Waar kwam u terecht?

‘Er was een jongensmavo die voor het eerst meisjes toeliet. Veel ouders zagen het niet zitten om hun dochters daar-

Vluchtelingen klimmen op de rotsen van het Griekse eiland Lesbos nadat ze zijn afgezet door een Turkse vissersboot, 2015

‘Zonder arbeidsmigratie komen we medewerkers in de zorg tekort’

heen te sturen, maar ik ging wel. Al snel bleek dat ik daar ook niet thuis hoorde en ging ik naar de havo. Vervolgens ben ik journalistiek gaan studeren. Ik vond het nieuws superspannend. We hadden *de Volkskrant* en die las ik ook serieus. Mijn ouders hadden al heel vroeg een televisie: geen auto, maar wél een tv.’

Waarom werd u geen journalist?

‘In die tijd was de journalistiek nog heel erg een mannenwereld. Toen ik de studie had afgerond was ik twintig. Ik had het vermoeden dat ze me alleen zouden laten kopiëren of koffiezetten. Dat leek me niet aantrekkelijk. Ik wist ook nog niet genoeg om een goede journalist te zijn. Als je de samenleving wil proberen te begrijpen is de studie geschiedenis een goede basis.’

U ging geschiedenis studeren en promoveerde in Utrecht. Wat vond u interessant?

‘Het vakgebied werd lang bepaald door heel veel grote-wit-mannengeschiedenis. Ook de boeken waren meestal geschreven door mannen. In de jaren zeventig veranderde dat en ontstond er belangstelling voor andere

groepen. De nieuwe trend werd vrouwen-, arbeiders- en migratiegeschiedenis.’

Stond u zelf ook op barricades?

‘Ja, voor meer inspraak in het onderwijs en het bestuur van de universiteit. En uiteraard vrouwenrechten.’

U kwam in 2003 naar Leiden. Kreeg u daar te maken met seksisme?

‘Je werd niet per se tegengewerkt, maar het viel wel erg op dat er weinig vrouwen in de staf van geschiedenis zaten. Voor vrouwelijke studenten waren er weinig rolmodellen. En als je een werkgroep gaf over gender, trok dat alleen vrouwelijke studenten. Er was geen jongen die daar bij durfde te zitten. ‘Nu is dat echt anders. Er zijn ontzettend veel vrouwelijke promovendi en op den duur dus ook meer docenten en hoogleraren. Heel snel ging het niet, maar het is wel verbeterd. De mentaliteit bij vrouwelijke studenten is ook veranderd. Als we eerstejaars vroegen wat ze met hun studie wilden, zeiden de jongens: naar het diplomatenklasje, of docent worden. De meisjes wisten het niet. Maar rond 2008

was echt een scharniermoment. Toen zag je ineens een heel nieuwe generatie vrouwen die wél een plan had en bijvoorbeeld wilde promoveren.’

Als hoogleraar groeide u uit tot migratie-expert. Leidt uw bijdrage aan het verhitte debat tot negatieve reacties?

‘Ik krijg vervelende mails en word soms heks genoemd. Dat woord krijgen vrouwen natuurlijk vaker te horen. Maar ik zit er niet echt mee. Je bent een loserachtig type als je vervalst tot dit soort retoriek.’

Is het volgens u in te schatten of migratie een positieve of negatieve invloed heeft op Nederland?

‘Het laat zich niet vatten in plussen en minnen. Er zijn allerlei effecten die elkaar beïnvloeden. Wachttijsten in de zorg worden langer door nieuwkomers. Maar we zitten natuurlijk met een grote vergrijzing. Er komen jaarlijks 400.000 migranten naar Nederland, 40.000 daarvan zijn asielzoekers. Het grootste deel komt hier om te werken. De focus in de politiek ligt op de asielzoekers. ‘Zonder arbeidsmigratie komen we medewerkers in de zorg tekort. Ook woningbouw draait grotendeels op hen. >

Mariou Schrover tijdens haar diesrede in 2023. Foto Taco van der Eb

> Arbeidsmigranten kunnen voor problemen zorgen, maar daar kunnen ze vaak niets aan doen. Iemand die in een slachthuis werkt maar vanwege ziekte wordt ontslagen verliest zowel zijn baan als zijn huis. Die belandt op straat, gaat mogelijk bedelen en veroorzaakt overlast. 'Verder heeft de overheid de bed-bad-broodregeling voor ongedocumenteerde vluchtelingen deels afgeschaft, waardoor ook deze groep de straat op wordt gejaagd. De problemen nemen dan juist toe: ze gaan stelen om te overleven, of ze poepen in de voortuin van mensen. Die overlast is vervolgens koren op de molen van populistische politici. Je moet eerlijk en feitelijk naar die problematiek kijken. En dat gebeurt niet in de politiek en ook niet in de media.'

Waarom is het debat de laatste jaren zo verhard?

'Dat is deels gevolg van verschuivingen in het medialandschap. Na 11 september en de moord op Fortuyn moest er meer ruimte komen voor de boze witte man, want diens stem werd onvoldoende gehoord. In plaats van de burge-meester, iemand van de IND of een wetenschapper mocht diegene met de meest extreme quotes over asielbeleid op tv. Dan is het vervolgens niet heel verbazend dat mensen zeggen: "Ik wil die vluchtelingen hier niet, want anders kan mijn dochter niet meer alleen naar de hockey fietsen." 'Veel zaken worden opgeblazen, bijvoorbeeld de anti-azc-demonstraties in Grave. Er was ontzettend veel media-aandacht voor boze burgers die gemeenteraadsleden bedreigden en met eieren en vuurwerk gooiden. Veel van die demonstranten waren door organisatie Defend Netherlands naar Grave gestuurd. De Fvd en de pvv wakkerden dat verder aan. Voor dat soort effecten zou meer aandacht moeten zijn bij journalisten, maar ook bij gemeentebestuurders.

'De gemeenteraad besloot enkele maanden na de demonstraties om de azc-locatie te verlengen tot 2055, en dan gaat er één journalist van *het Brabants Dagblad* heen die vraagt: "Hoe is het hier?" En dan is de reactie van de inwoners: "We merken er niets van; hebben ons bang laten maken."

Jongeren met een migrantenachtergrond komen wel vaker in contact met de politie. Hoe komt dat dan?

'Dat is vooral een verhaal van sociale klasse. In de jaren vijftig had je witte rotjochies die op brommers rondhingen bij de friettent, meisjes lastigvielen, dingen jatten en vochten met elkaar. Door migratie is de maatschappelijke onderklasse deels vervangen door mensen met een migratieachtergrond. Vanaf de jaren zeventig zijn dat Turkse en Marokkaanse rotjochies geworden. Er is ook een soort etnisering bijgekomen. Als deze jongens vervelend gedrag vertonen wordt dat specifiek gekoppeld aan de Marokkaanse of Turkse cultuur. Terwijl het gewoon rotjochies zijn.'

Voormalig premier Schoof zei: 'Mensen ervaren een asielcrisis.'

'Dat was bizar hè? We hebben geen crisis. Het is feitenloos beleid.'

Het nieuwe kabinet komt ook met strenge maatregelen. Wat vindt u daarvan?

'Het is vooral opvallend dat ze met beleid komen dat al eerder is mislukt. Een voorbeeld is het tweestatusstelsel, dat bestond sinds de jaren 1980. De A-status – erkend vluchteling – gaf meer rechten dan de B-status, die bedoeld was voor mensen die de overheid niet wilde erkennen als vluchteling, maar ook niet kon terugsturen. 'Heel veel mensen zeiden van meet af aan: "Dat gaat dus niet werken." Maar de staat heeft het heel lang volgehouden, totdat de IND en asieladvocaten helemaal gek werden en de rechtelijke macht overbelast raakte.' 'Ik verwacht dat het stelsel bij de bestuursrechter van de Raad van State belandt en die zal oordelen dat het niet mag worden uitgevoerd. Maar dan kan het kabinet zeggen: "We hebben het geprobeerd."

Ze weten zelf ook dat het niet uitvoerbaar is?

'Natuurlijk. Het is niet zo dat er allemaal onnozelaars bij de verantwoordelijke ministeries werken. Als ik met ambtenaren spreek, weten die heus wel hoe het zit. Maar ze hebben nu eenmaal met het politieke landschap te maken. 'Frustrerend is het wel. Politici kunnen mensen niet blijven bedotten. Op een gegeven moment snapt een groot deel van de bevolking hoe het echt zit.' 'Tegelijkertijd zie je wel degelijk het nodige veranderen. In 2023 hadden vrijwel alle politieke partijen bij de verkiezingen asielbeleid op nummer één staan. Ik kreeg er een sik van. In 2025 zag je toch al veel meer aandacht voor het aanpakken voor andere zaken als het woningtekort, bijvoorbeeld het aanpakken van opzettelijke leegstand.'

Verwacht u dat er nieuwe vluchtelinginstromen op gang komen door de oorlog in het Midden-Oosten?

'Ja, maar niet zozeer uit Iran. Het is lastig om het land te verlaten en de mensen daar hebben nog enige hoop dat het beter gaat worden. Maar Libanon is een ander verhaal. Daar zie je nu al heel veel mensen vanuit het zuiden naar het noorden vluchten. Die vluchtelingen zijn vaak niet erg geworteld in Libanon, dus er kan een nieuwe stroom richting Europa ontstaan. 'Maar ook in Zuid-Amerika kan dat gebeuren. In Venezuela zijn drie miljoen inwoners met een Venezolaans-Spaanse achtergrond. Die kunnen Spaans burgerschap krijgen en nu ze niet meer naar de Verenigde Staten kunnen, zullen ze veel vaker een vertrek naar de EU overwegen.'

Gaat u de universiteit missen?

'Ik vind het helemaal niet erg dat ik van al die administratie af bent, maar het onderwijs ga ik zeker missen. Ik val niet in een zwart gat: ik heb nog promovendi om te begeleiden en heb meer tijd voor onderzoek. Mogelijk ga ik ook nog Nederlands geven op een azc.'

Pioneers in Migration History, symposium, Herta Mohr, zaal 0.02, vrijdag 27 maart, 10:00 - 17:00 uur

Vrouwen krijgen altijd als eerste de schuld

In Indonesië veroorzaakt het sociale stigma op hiv-besmetting onnodig veel vrouwelijke slachtoffers, zag onderzoeker Najmah tijdens haar veldwerk. 'Buren, vrienden en Instagram-influencers bepalen dat je vroom en volgbaar moet zijn.'

DOOR VEN ČERNJUL
FOTO ANP

Vanwege haar zwangerschap meldde de 22-jarige Nika zich bij het lokale gezondheidscentrum in de Indonesische provincie Zuid-Sumatra voor een routinecontrole. Tijdens het onderzoek werd haar niet verteld dat er ook een hiv-test zou worden afgenomen. Na afloop werd haar gevraagd te wachten. De uren verstreken. Nika zag andere patiënten komen en gaan terwijl zij zelf in de wachtkamer moest blijven zitten, zonder te weten waarom. Uiteindelijk was zij de laatste patiënt in de kliniek, en vlak voor sluitingstijd kreeg ze het nieuws te horen: ze was hiv-positief.

Opeens stond haar leven volledig op zijn kop. In Indonesië is een hiv-diagnose namelijk meer dan alleen een medische kwestie, zegt de Leidse research fellow Najmah (die zoals veel Indonesiërs maar één naam heeft) die onderzoek doet naar hiv en sociaal stigma in haar geboorteland. In meer dan tien jaar veldwerk heeft ze met eigen ogen gezien wat voor verwoestende gevolgen de ziekte – en de manier waarop daarnaar wordt gekeken – kan hebben voor het leven van vrouwen. Aids en het enorme taboe om over die ziekte te praten leiden tot een vicieuze cirkel van late diagnoses, vermijdbare besmettingen en ontoereikende behandeling. Vier jaar na Nika's diagnose kwam Najmah met haar in contact. 'Een van de verloskundigen die in het centrum werkt, was een buurvrouw van haar', vertelt ze. 'De verloskundige verspreide geruchten over Nika's hiv-status.' En die geruchten waren meer dan alleen vervelende roddelpraat. 'Het leidde ertoe dat Nika en haar familie uit het dorp werden verdreven.'

Vrouwen dragen een onevenredig groot deel van het hiv-stigma. 'Binnen de patriarchale structuren waarin we in Indonesië worden opgevoed, en dan met name op Sumatra, krijgt de vrouw altijd als eerste de schuld.' Ze denken dat we sekswerkers zijn', vertellen de vrouwen aan Najmah.

Het stigma heerst niet alleen in lokale gemeenschappen. Ook sommige zorgverleners houden het in stand, aldus de onderzoeker. Wanneer vrouwen hun hiv-status bekendmaken, 'krijgen ze soms geen goede of respectvolle zorg'. Najmah erkent dat de overheid belangrijke stappen heeft gezet in het opleiden van hulpverleners voor de behandeling van hiv-patiënten, maar benadrukt dat gevallen zoals dat van Nika laten zien dat er nog veel werk aan de winkel is. 'Het is een lange weg om respectvolle gezondheidszorg te kunnen bieden, want het gaat om culturele en religieuze overtuigingen.' Ze zou willen dat zorgverleners hun patiënten zouden behandelen zonder aannames te doen over de redenen waarom ze hiv hebben. Zo verergeren ze namelijk het ongemak dat de patiënten al ondervinden door het harde oordeel van anderen.

Een bezoeker op een herdenkingsbijeenkomst op Wereld Aidsdag in Jakarta, 2021

‘Bonita kwam er pas achter dat ze een van meerdere vrouwen was nadat haar man aan hiv was overleden’

'Je bent een slecht mens. Je bent geen goede moeder. Je bent ontrouw geweest.' Najmah somt de beledigingen en beschuldigingen op die vrouwen met hiv naar het hoofd geslingerd krijgen – terwijl velen van hen het virus hebben opgelopen via hun echtgenoot. 'Kun je je voorstellen wat deze vrouwen moeten doorstaan?' De stigmatisering is geworteld in het zogeheten *sholeha*-ideaal, waarbij van vrouwen wordt verwacht dat ze vroom en volgbaar zijn. 'Dat wordt niet alleen in de moskee verkondigd. Zelfs Instagram-influencers hebben het tegenwoordig over hoe je een *sholeha* moet zijn, hoe je je echtgenoot moet gehoorzamen en huishoudelijk werk moet doen. Ook je buren en vrienden beoordelen je zo. Dat is niet iets tussen een vrouw en God alleen.' De paradox, zegt Najmah, ontstaat doordat juist deze vrou-

wen, die het meest aan dat ideaal voldoen, ook tot de meest kwetsbare groep voor besmetting behoren. 'De deugdzaamheid van een vrouw vormt een belemmering voor haar eigen overleven.' Hoe raken vrouwen die dit ideaal belichamen dan besmet? 'Hun echtgenoot kan onbeschermd seks hebben gehad met mannen of andere vrouwen. Misschien bezoekt hij vrouwelijke sekswerkers of heeft hij een verleden van drugsgebruik', zegt Najmah. De hiv-cijfers onder *sholeha*-huisvrouwen zijn zo hoog omdat hen vaak wordt afgeraden om vragen te stellen aan hun echtgenoot. 'Van een goede vrouw wordt verwacht dat ze zwijgt.' Najmah pleit voor wat zij 'sociale waakzaamheid' noemt. Dit is een gemeenschapsgericht aanpak die vrouwen aanspoort om proactief bezig te zijn met hun gezondheid door met hun partners te praten over hun seksuele verleden en eventuele drugsgebruik. Zo kan worden bepaald of het nodig is om preventief op hiv te testen. De 49-jarige Bonita kwam er pas achter dat ze een van meerdere vrouwen was nadat haar man aan hiv was overleden. Pas twee jaar later, toen ze naar het ziekenhuis ging vanwege mondzweren, ontdekte Bonita dat ze hiv had. 'De familie van de echtgenoot zei alleen dat hij aan longkanker was overleden', vertelt Najmah. Bonita en Nika zijn slechts twee van de duizenden Indonesiërs die elk jaar te horen krijgen dat ze hiv-positief zijn. 'Tegenwoordig zien we jaarlijks meer dan 30.000 nieuwe gevallen. Ten opzichte van twee of drie decennia geleden is dat aantal verdrievoudigd.' Om beter te begrijpen hoe hiv gezinnen treft en om vrouwen te bereiken die uit schaamte onzichtbaar blijven, ge-

bruikte Najmah de aanpak van het zogeheten Feminist Participatory Action Research. Daarbij ligt de nadruk op het opbouwen van vertrouwen bij de hiv-positieve vrouwen. 'Het gaat niet alleen om het verzamelen van gegevens. Je wilt ze een veilige plek bieden. Ik vraag ze bijvoorbeeld op welke manier ze zich graag uiten. Willen ze een tekening maken? Een scène naspelen? Of juist een gespreksgroep vormen?' Zo krijgen vrouwen met hiv de kans om hun verhalen te vertellen die doorgaans niet gehoord worden, aldus de onderzoeker. Het Indonesische ministerie van Volksgezondheid schat dat er momenteel landelijk 564.000 mensen met het virus leven, maar Najmah is sceptisch over deze officiële cijfers. 'Het lijkt me een onderschatting want niet iedereen heeft toegang tot hiv-tests.' Een groot aantal besmettingen wordt niet gediagnosticeerd en blijft daardoor buiten het zicht van het grote publiek. 'Het is als een ijsberg.' Naast de enorme sociale druk is er vaak ook een gebrek aan geschikte diagnosemiddelen. Zelfs degenen die zich kunnen laten testen, aarzelen vaak. 'Ze durven het soms niet aan. Ze zijn bang dat andere mensen in de gemeenschap zullen denken dat ze moreel verwerpelijk zijn.' Nika leefde nog jaren stabiel met hiv. Toen brak de coronapandemie uit, wat haar een nieuwe reden gaf om bang te zijn voor ziekenhuizen. Ze wachtte met het zoeken van medische hulp tot het te laat was. Ze overleed in 2021, vijf jaar na haar diagnose. De lange strijd tegen hiv begint met voorlichting, het voeren van lang uitgestelde gesprekken en het doorbreken van het stigma, aldus Najmah. 'Die bewustwording is nodig om onszelf en onze kinderen te beschermen.'

Wat weet Plato nou van een kind baren?

Als zwangere student filosofie ervoer Marie Lucassen een gevoel waarvoor ze geen woorden had: haar lichaam was tegelijkertijd van iemand anders. Ze schreef er haar scriptie over. Nu is er een boek waarin mannelijke filosofen ervanlangs krijgen. ‘Er zit heel veel macht in de baarmoeder.’

DOOR MARCIELLE VAN DER KRAAN
FOTO'S PAUL BELLAART

Mijn identiteit, ooit zo vanzelfsprekend, scheurde open; de grenzen van mijn 'zijn' werden poreus en gedeeld met een vreemde, waarbij het onduidelijk werd wat nog van mij was en wat van haar. Ik voelde een allesoverstijgende verbondenheid en zocht tegelijk verwoed naar afbakening. (Uit: Uit het midden)

‘Waar jouw lichaam altijd jouw plek was, wordt dat de plek van een ander’, vertelt Marie Lucassen (29), schrijver, internationaal model en docent filosofie. ‘Het is niet iemand die je kent of iemand die je zelf uitgekozen hebt. Dat is een relatie die met niets anders te vergelijken is.’ Waar eindigt een mens en waar begint een ander? Tijdens Lucassens zwangerschappen van Elfie (3) en Leo (drie maanden) vervaagde die grens volledig. ‘Ik was nog steeds Marie, maar tegelijkertijd ook echt niet meer. Mijn lichaam was van mij, maar ook van iemand anders. Ik voelde ook echt wel die grondtoon van dankbaarheid-ladida, maar ook een soort vervreemding.’ Ze kon geen woorden vinden voor dat gevoel. ‘Ik dacht: dat zullen wel de hormonen zijn, of ik ben gewoon nog niet goed gehecht met het kind. Maar soms dacht ik ook dat ik niet klaar was voor het moederschap. Daar worstelde ik echt mee.’ Over dat gevoel schreef ze haar masterscriptie filosofie. Na de verdediging werd ze gevraagd er een boek over te schrijven. ‘Tegelijkertijd werd ik ook nog gevraagd om te promoveren. Dat vond ik allemaal te groot en te eng, dus destijds heb ik overal nee tegen gezegd.’ Maar als ze na haar afstuderen alleen nog maar modellenwerk doet, maakt dat haar ook niet gelukkig. ‘Dat is niet vervullend. Ik kwam na mijn master in een enorm zwart gat terecht. Waar moet ik heen? Wie zit op mij te wachten? Wat is belangrijk? Wat verdient geld? Ik raakte zo bevoren dat ik niks koos. Toch had ik zoiets van: kom op, Marie, je moet iets doen. Dus besloot ik toch dat boek te schrijven.’ Dat werd *Uit het midden, filosofie van de zwangerschap*, dat op 1 april verschijnt.

‘Als mannen konden baren, zouden we er niet over ophouden’

Tegelijkertijd begon ze als docent aan de Universiteit Leiden. ‘Dat was met het moederschap in het begin nog wel even puzzelen, maar het werkt. Mijn moeder brengt Leo naar me toe in de pauzes om hem te voeden, maar ik heb ook weleens tijdens college zitten kolven.’ Haar eerste zwangerschap, als student, voelde voor Lucassen best gek. ‘Ik wilde er graag trots op zijn: “Kijk maar, ik doe het anders.” Maar ik was ook gevoelig voor de blikken, als ik met zo’n dikke buik in de u**b zat.’ Of als ze naar een docent moest omdat het tentamen gelijk viel met de datum waarop ze uitgerekend was. ‘Dat vond ik gênant, alsof ik een soort *teen mom* was. Het wordt toch als iets gek gezien, en dat vind ik jammer.’ De Universiteit Leiden vormt voor Lucassen de rode draad in haar leven. ‘Mijn moeder heeft voor de uni gewerkt (Wil Portegijs, onderzoeker vrouwenstudies, *red.*) en mijn vader (hoogleraar sociale geschiedenis Leo Lucassen, *red.*) gaat binnenkort met pensioen. We hebben samen een hoorcol-**

lege gegeven: mijn eerste semester en zijn laatste. Als klein kind liep ik hier al rond. Ik ben echt opgegroeid met het universiteitslogo en het Lipsiuscafé.’ Zelf studeerde zij er bijna acht jaar filosofie. ‘En het liefst was ik dat mijn hele leven blijven doen. Ik heb zo lang mogelijk over mijn studie gedaan, niet omdat ik te weinig deed, maar omdat ik alle mogelijke zijpaden heb bewandeld: nóg een minor, nóg een stage, alle mogelijke extra vakken. Ik vond studeren het allerfijnste wat er was.’ Toch voelde ze zich binnen die academische wereld niet per se thuis. ‘Ik las alleen maar mannelijke filosofen, had mannelijke docenten en de meeste medestudenten waren man. Ik voelde me eerder een dankbare toehoorder dan iemand die zelf iets kon toevoegen.’ Dat veranderde pas toen ze in het tweede jaar les kreeg van Rozemund Uljée. ‘Toen kreeg ik voor het eerst het idee: *oh my god*, vrouwen kunnen zelf actief deelnemen aan filosofie, en zelfs filosofen als Plato op de schop nemen.’ Dat doet ze in haar boek. ‘Zwangerschap staat haaks op ons-door-mannen gecreëerde - ideale zelfbeeld: autonoom, zelf-geschapen en onafhankelijk. Thomas Hobbes schrijft dat de mens uit de grond plopt als een paddestoel, plotseling, en autonoom is - zonder gebondenheid aan de ander. Maar als je kijkt naar een zwangerschap, klopt dat beeld gewoon niet. Wat weten Plato, Hobbes en Heidegger nou van een kind baren?’ Volgens Lucassen hechten zij te veel waarde aan de mens als een ongebonden wezen. ‘Gebonden zijn aan een vrouw hoort niet in het klassieke, westerse denken. Daarom nemen we bij de geboorte pas aan dat er een kind is: ik zie het, dus het bestaat. Alle ambiguiteit, die tussenruimte van zijn en er niet-zijn vinden we moeilijk.’ ‘We zijn uit het oog verloren dat we in beginsel in die heel vervreemdsortige ontwikkeling zijn ontstaan. Moeder en kind zijn geen individuensoep waarin alles onlosmakelijk verbonden is, maar het is ook niet het klassieke beeld van een kind dat in de oven zit en zichzelf schept. De vrouw is geen

oven, want wie een oven is, is geen bakker. Het is niet iets passiefs: mijn organen schoven opzij, mijn botten verloren calcium, m’n huid werd opgerekt. Het is ook niet iets actiefs, maar iets daar tussenin.’ In *Uit het midden* krijgt ook Hobbes ervanlangs. ‘Wat een grap dat hij de paddestoel heeft gekozen: het meest relationele wezen. Paddestoelen zijn onder de grond ontzettend met elkaar verbonden en communiceren de hele dag. Als hij dieper had gekeken, had hij geweten dat we juist voortkomen uit die verbintenis.’ ‘Als je alleen met je ogen kijkt, lijkt het of er bij de geboorte ineens een mens is. Elfie werd om kwart voor 11 geboren op een zomerdag, dus dat staat er op haar geboorteakte. Wat een onzin! Ik heb haar negen maanden lang met me meegetorst en met moeite, en liefde, plaatsgemaakt in mezelf. Wat een uitwissing van mijn werk om te zeggen dat ze toen pas ontstond.’ Uitgerekend dat besef heeft haar ‘meer pro-choice dan ooit tevoren’ gemaakt. ‘Juist omdat ik zeg dat er geen punt is waarop je kunt aanwijzen dat een nieuw leven is begonnen. Zolang het in die buik zit, verward is met de vrouw en dus geen op zichzelf staand individu is met rechten en plichten, beslist de vrouw. Juridisch is het logisch dat we een punt nodig hebben waarop we abortus niet meer toelaatbaar vinden, maar in de filosofie kan ik dat niet hard maken.’ ‘Een zwangerschap is veel te ingrijpend om een buitenstaander te laten bepalen wie er wel en niet mijn huis in mag. Als iemand mijn huis binnendringt en ik wil dat niet, komt de politie en is er sprake van huisvredebreuk. In het vrouwelijk lichaam telt dat niet, kennelijk.’ Lucassen gelooft dat de vrouwelijke scheppingskracht angst inboezemt. ‘Het feit dat het lichaam van een vrouw beslist over leven en dood, komt dichtbij iets goddelijks. We duiden het vaak als een wonder, maar het is ook gewoon *fucking* eng. Er zit heel veel macht in die baarmoeder. Het voelt veiliger om aan te nemen dat die het leven op zichzelf, autonoom, ontstaat. Als mannen zouden kunnen baren, zouden we er niet over ophouden.’ En de Franse filosoof René Descartes mag dan zijn reputatie danken aan zijn klassieke oneliner ‘ik denk, dus ik ben’, volgens Lucassen is dat dus precies andersom. ‘Descartes vraagt zich af: hoe weet ik dat de ander bestaat? Die houding is nu heel vaak het begin in de filosofie. Maar ik denk dan: gast, had dat even aan mij gevraagd. Die ander draait zich 47 keer om in mij, waardoor ik moet plassen en niet kan slapen. Denk aan tanden die uitvallen bij zwangere vrouwen, lekkende borsten, uitvallende haren. Voor een zwangere vrouw is er geen twijfel over mogelijk dat die ander bestaat.’ ‘De vraag zou moeten zijn: hoe word ik een ik? Natuurlijk zijn moeder en kind totaal andere wezens, maar we worden geboren in verbintenis. Hoe maken we ons vanuit die verwikkeling, dat rommeltje en die kluwen los van onze moeders, tradities, conventies en opvoeding? In die losmaking voltrekt zich het hele leven.’

Marie Lucassen, *Uit het midden*, filosofie van de zwangerschap, Singel uitgeverijen, € 20,99, verkrijgbaar vanaf 1 april

We vermoedden al dat er iets zat

Leidse astronomen hebben opnieuw een jonge planeet ontdekt rond ster WISPIIT 2, op ruim 400 lichtjaar van de aarde. Het is de tweede jonge planeet rond die ster die is waargenomen, en ook de tweede planeet in wording die ooit is gezien.

DOOR MARK REID
FOTO ESO/C. LAWLOR, R. F. VAN CAPELLEVEEN ET AL.

Sterrenkundige en promovendus Richelle van Capelleveen was al eerder eerste auteur van de onderzoeksgroep die gasreus WISPIIT 2b ontdekte. Deze week publiceerden ze in *The Astrophysical Journal* dat ze nog een tweede, grotere planeet hebben gevonden rond dezelfde ster, WISPIIT 2c. Deze gasreus, die acht tot twaalf keer zwaarder is dan Jupiter draait nog dichterbij de zon dan de eerder gevonden planeet, en was daarom moeilijker om waar te nemen.

De kans om zo'n planeet in wording te bekijken geeft ons de kans meer te leren over hoe ons eigen zonnestelsel is ontstaan. Planeten worden gevormd uit een grote ronddraaiende massa van allerlei ruimtestof, en -gas die om jonge sterren cirkelt, de zogenoemde proto-planetaire schijf. Door zwaartekracht klontert dat stof en gas samen tot grotere massa's.

'Het is een beetje alsof je een suikerspin maakt', vertelt Van Capelleveen, ditmaal tweede auteur van het artikel over deze ontdekking. 'De proto-planetaire schijf is als een suikerspinapparaat vol met suiker. De planeten zijn als het stokje dat je er doorheen haalt. Elke keer dat je een rondje maakt blijft er meer aan kleven. Zo gaat het ook met planeten.'

Dat is althans het idee, want het vormen van planeten in een proto-planetaire schijf was voor de ontdekking van WISPIIT 2 nog niet waargenomen. Hoewel wetenschappers al langer naar planeten in wording zochten, hadden ze zo'n stelsel nog niet ontdekt, totdat in het kader van een compleet ander onderzoek WISPIIT 2 in het vizier kwam.

Van Capelleveen: 'WISPIIT 2 werd bekeken als onderdeel van de Wide Separation Planets in Time Survey, daar komt de naam ook vandaan. Daarin zocht men planeten die heel ver van hun ster verwijderd staan en was een selectie gemaakt van 178 jonge zonachtige sterren die allemaal jonger dan 20 miljoen jaar zijn. Het is geen verrassing dat er bij zo'n jonge ster nog een schijf is. Mensen hebben echt hard gezocht naar zulke soorten systemen, maar heel veel zoektochten richtten zich op clusters jonge sterren, bijvoorbeeld de Hyaden. WISPIIT 2 zit eigenlijk een beetje in zijn eentje en was aan de aandacht ontsnapt.'

De planeten rond WISPIIT 2 zijn waar te nemen omdat ze ronddraaien door de protoplanetaire schijf en daar hun baan 'schoonvegen'. Een lege ring in de schijf wijst dus op de aanwezigheid van een grote massa zoals een planeet waarin alle stof uit de schijf is samen-geklonterd.

'We hadden wel een vermoeden dat er iets zat', vertelt Van Capelleveen. 'Maar heel dicht bij de ster heb je soms ruis die ook op een planeet kan lijken, dus het was allemaal nog onzeker. Toen er nieuwe waarnemingen werden gedaan met GRAVITY, een instrument waarbij meerdere telescopen samenwerken, konden we zien dat het echt om een planeet gaat.'

Nu er voor het eerst een echte planeet in wording is gespot, kunnen sterrenkundigen hun ideeën aan de praktijk toetsen: 'Er worden natuurlijk al modellen gemaakt over hoe planeten precies gevormd worden, bijvoorbeeld hoe breed kun je verwachten dat de band in een protoplanetaire schijf is bij een planeet van een bepaalde grootte. En dit is eigenlijk het allereerste systeem waarmee al die modellen kunnen worden getest.' De planeten die wetenschappers nu waarnemen zijn gasreuzen ter grootte van Saturnus, Jupiter, of nog veel groter. Het waarnemen van kleinere, rotsachtige planeten zoals de aarde is voor veel sterrenkundigen een droom. Van Capelleveen: 'Dat is wel het toekomstplan, maar het is nog lastig. Hoe kleiner de planeten, hoe moeilijker te zien is dat ze een baan hebben gemaakt in de schijf. De nieuwe generatie telescopen, zoals de Extremely Large Telescope die nu gebouwd wordt in Chili, heeft wel als een van de doelen om naar zulke kleinere planeten te kunnen zoeken.' Naar verwachting kan de ELT voor het eerst in 2029 observaties doen.

Mijn baanbrekende opa (en oma)

Emeritus hoogleraar Lex van der Eb zorgde voor een revolutie in kankeronderzoek en legde de basis voor het coronavaccin. Kleindochter Claire Visser eert hem in een film. 'Zonder mijn oma was dit niet mogelijk geweest.'

DOOR VINCENT BONGERS

'Misschien zal het nooit lukken', klinkt de stem van emeritus hoogleraar Lex van der Eb (92). Gekleed in toga en met baret op loopt hij door een leeg Groot Auditorium van het Leidse Academiegebouw. Hij opent het deurtje dat naar het spreekgestoelte leidt, stapt omhoog en groet de imaginaire aanwezigen. 'Maar dat is onderzoek', gaat Van der Eb verder. 'Als je het niet probeert, dan heb je nooit wat. Je moet gewoon doorgaan.'

Het is de eerste scène uit de korte documentaire *Opus Magnum* over het leven en werk van de bioloog die baanbrekend kankeronderzoek deed en aan de basis stond van het Janssen-coronavaccin. De regisseur van de film heeft een heel bijzondere band met Van der Eb: Claire Visser (23) is namelijk zijn kleindochter. Het eerbetoon aan haar opa is tevens haar afstudeerproject voor de Dutch Filmers Academy in Amsterdam.

'Ik vond het heel mooi om hem te filmen in de zaal waar hij kwam toen hij nog aan de universiteit verbonden was', vertelt Visser vanuit Engeland waar ze inmiddels Ocean Science aan de University of Plymouth studeert. 'In het fotoboek waar hij in de documentaire doorheen bladerd, zie je hem ook in het Groot Auditorium staan. Op het einde loopt hij naar de uitgang van de zaal en trekt hij zijn toga uit.'

De film is ook een hommage aan het belang van fundamenteel onderzoek: 'Heel bijzonder hoeveel vrijheid hij had om dat te doen, daardoor had hij zoveel impact. Wetenschap moet nu heel doelgericht zijn en de financiële druk is veel groter.'

De documentaire wordt op woensdag 1 april vertoond in het Academiegebouw. 'Opa en mijn oma Titia komen. Zij hebben de film al eerder gezien, bij hen thuis. Lex zei er toen niet heel veel over, maar ik denk dat hij het wel mooi vond.'

De rest van de familie, onder wie zoons Taco (die voor *Mare* fotografeert), Jeroen en haar moeder Marjolijn, heeft de documentaire nog niet gezien. 'Ze vroegen al: "Wanneer mogen wij?" Maar ik houd het spannend, ook voor mezelf.'

Visser kreeg als klein kind wel wat mee over wat haar grootvader deed. 'Tijdens corona kwam er heel veel media-aandacht voor het onderzoek van opa. Toen werd me pas echt duidelijk hoe belangrijk zijn werk was, maar besepte ik ook dat ik er nog niet supervel over wist. Het leek me interessant om uit te zoeken wat hij allemaal heeft gedaan.' In een scène bekijkt Van der Eb diaprojecties van oude foto's uit het lab ('jonge, jonge, jonge, wat is dat lang gelden'). Na een dia van flessen met belangrijk materiaal waarop tape is geplakt met de tekst 'Keep your f... hands off!!!' verschijnt een foto van Canadese collega Frank Graham, met een stompe van een sigaar tussen de lippen. Hij speelde een belangrijke rol in het revolutionaire onderzoek.

'Er zijn virussen die kanker veroorzaken en ik wilde weten welke genen van het virus-DNA een kanker cel creëren', vertelt Van der Eb in de film. 'Ik wilde een methode vinden om DNA in cellen te krijgen om die kankerverwekkende genen te vinden.' Er was toen net ontdekt dat bepaalde adenovirussen in staat waren ratten cellen om te zetten in tumorcellen. Het team probeerde met virus-DNA een kanker cel te creëren die zich oneindig vaak kan delen en dus onsterfelijk is. Het was een moeizaam proces - 'Ik zag dat totaal niet zitten' - maar het lukte uiteindelijk om deze cel in een rat te ontwikkelen. De gouden greep was de toevoeging van calciumchloride. Graham nummerde zijn experimenten. Na 293 experimenten lukte het om zo'n cel in menselijk weefsel te maken: HEK-293. Het was een revolutie in medisch onderzoek en zou decennia later de basis vormen van een coronavaccin. 'Tot hun eigen verbazing lukte het experiment', zegt Visser. 'Ze wilden al bijna opgeven.'

Van der Eb ontwikkelde met oud-promovendus Dinko Valerio, die het farmabedrijf Crucell had opgericht, een verbeterde versie van de HEK-293: cellijn PER.C6. Het werd een groot commercieel succes. De Amerikaanse farmaceut Johnson & Johnson kocht Janssen Vaccins op, dat al eerder Crucell had overgenomen. Om veel geld verdienen draaide het nooit bij haar opa, vertelt

Visser. 'Hij deed het onderzoek voor de mensheid en de vooruitgang van de wetenschap.'

Het coronavaccin werd niet overal met gejuich ontvangen. Binnen de antivax-beweging waren er mensen die zich richtten op Van der Eb. 'Er zijn bedreigende zaken geweest waarvan ze zijn geschrokken', aldus Visser. 'Het zorgde een beetje voor een donkere wolk boven het onderzoek. Ik heb erover nagedacht om het in de film te verwerken, maar dat zou te veel zijn geworden.'

Van der Eb liet zich makkelijk registreren. 'We pakten het heel rustig aan, want hij vond het best spannend. Het is lang geleden en hij is oud. Als iemand anders had gevraagd om een film over hem te maken, had hij misschien nee gezegd. Dat is het voordeel van kleindochter zijn. De band tussen ons zorgde voor een heel fijne sfeer en gaf minder druk. Als iets niet lukte, was dat oké.'

Visser filmdde haar grootouders thuis in Oegstgeest, bijvoorbeeld als ze ontbeten. 'Daar zie je de dynamiek tussen Lex en mijn oma Titia', aldus Visser. 'Ze zijn een team. Zonder haar had hij dit allemaal niet kunnen doen. Ze gaf haar eigen carrière in de biologie op om hem te steunen.' In die tijd verloor je als vrouw je baan als je ging trouwen. 'Wellicht hadden ze het toen op een manier kunnen regelen dat ze kon blijven werken, maar ze heeft er geen spijt van.' Van der Eb werkte tachtig uur per week. 'Alle wetenschappers werken zo lang, zegt mijn oma in de film. Hij zag zijn kinderen alleen in de vakanties. Het was normaal voor hen, ze zijn ermee opgegroeid.'

Hij voelde zich ook verbonden met zijn collega's. 'Bini Klein, die altijd zijn vaste analist was in het lab, is nog steeds een goede vriendin. We hebben ze gefilmd toen ze wandelden op Landgoed Oud-Poelgeest en kletsten over vroeger en over de groene specht. Iedereen had een rol in het onderzoek en daar had hij veel waardering voor.'

Claire Visser, *Opus Magnum*. Filmvertoning, Academiegebouw (Telders Auditorium), woensdag 1 april, 20:00 uur, gratis

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,— per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 7 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs**: *Engels, 2 vmbo basis/kader. *Engels, 4 vmbo. *Nederlands 4 havo. *Nederlands, brugklas, mavo-havo. *Nederlands, brugklas vmbo. *Nederlands, Engels, vmbo basis, 3e jaar. **Leiden-Zuid**, *4 leerlingen basisonderwijs. ***Alphen aan den Rijn**, twee leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hde-koomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,— incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129. 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:

Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:

Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcjélie van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Carmen Brouwer (stagiair)
Valérie Krah (stagiair)

Medewerkers:

Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Noltén | Zahra Menguellati | Anna Schaafsma

Art direction en vormgeving:

Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties: Bureau van Vliet b.v.,
Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem,
Telefoon 023 – 571 47 45,
E-mail sales@bureauvanvliet.com
bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:

Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

CULTUUR

Leren om gewoon te zijn

Fotojournalist en documentairemaker Ruben Terlouw legt in een theatercollege uit hoe hij in China en Myanmar zijn documentaires maakt. ‘Reizen voelt voor mij als een manier waarop ik de juiste versie van mezelf kan zijn.’

DOOR CARMEN BROUWER

‘Het moeilijkste van mijn werk, is dat je heel dicht bij mensen komt en vervolgens weer weggaat nadat je het leed hebt vastgelegd’, vertelt fotograaf en documentairemaker

Ruben Terlouw, bekend van bekroonde series als *Door het hart van China* en meest recentelijk *Ruben langs de Zuid-Chinese Zee*.

‘Ik vind het niet makkelijk om de pijn bij een ander achter te laten. Maar dat moet je uit je hoofd zetten. Ik geloof wel dat mijn documentaires iets tweegbrengen, alleen niet op de plekken waar ik film. Soms hoor ik van kijkers dat ze geraakt zijn door de video’s, of dat het hen helpt om dingen uit hun eigen leven te kunnen verwerken.’

In het theatercollege *Op reis door een nieuwe wereld* vertelt Terlouw samen met journalist Jelle Brandt Corstius over de verhalen achter hun documentaires. ‘Ik vertel over hoe het is om thuis te komen, en hoe het is om niet zo goed thuis te kunnen zijn.’

Terlouw studeerde geneeskunde, een vak dat op het eerste gezicht weinig overeenkomsten heeft met zijn huidige werk, al ziet hij die zelf wel. ‘Arts en documentairemaker zijn allebei menselijke beroepen. Het zijn een soort vergankelijkheidsberoepen: je houdt je bezig met de ruimte tussen leven en dood - daar waar het leven moeilijk is.’

In zijn serie *Dokter Ruben* uit 2023 onderzocht Terlouw maatschappelijke problemen zoals armoede, vervuiling of ongelijkheid die hij ziet als ‘virusen die mensen ziek kunnen maken’. ‘Als documentairemaker kan ik iemand niet genezen. Je kan wel bijdragen aan het vergroten van het bewustzijn over maatschappelijke problemen, maar je kunt meestal niets betekenen voor de mensen die je filmt, anders dan dat je ze gehoord of gezien kunt laten voelen. We hebben weleens geld ingezameld voor iemand die we hebben gefilmd, die kon daardoor een winkeltje openen.’

In de serie *De verborgen strijd van Myanmar* uit 2025 zie je jonge soldaten in de burgeroorlog sterven. Heeft dat je blik op de mensheid veranderd?

‘Juist een oorlog is de ultieme plek om menselijkheid te zien. Het klinkt misschien gek maar daar waar het moeilijk wordt, kunnen mensen elkaar vinden en elkaar helpen.’

Je werkt veel in China. Hoe ga je om met de verschillen in vrijheid van meningsuiting tussen Nederland en China?

‘In China is de manier waarop mensen zichzelf kunnen uiten niet alleen politiek, maar ook cultureel bepaald. Als journalist wordt het steeds moeilijker om daar te werken, omdat dingen daar heel snel politiek worden gemaakt. Het praten met een westerse journalist kan al als gevaarlijk worden gezien. De censuur is toegenomen, dat snappen ze daar allemaal. Het is alsof China deze tijden heeft zien aankomen, alsof ze op alle manieren beter zijn voorbereid op een wereld die uiteenvalt en waarin er een *power struggle* is ontstaan tussen landen. Kijk maar naar hoe ze hebben

geïnvesteed in het ontwikkelen van hun eigen technologie. Ze zijn beter voorbereid dan Nederland.’

Ben je er ook achtervolgd?

‘Ja, we zijn een keer gevolgd door een auto, maar niet op zo’n irritante manier als in Pakistan, Tadzjikistan of Myanmar. Daar kan het dreigender voelen. Ik geloof zeker dat ze me in de gaten hielden of houden, maar dat doen ze dan op een onzichtbare manier. Ze hebben er natuurlijk ook een fantasische technologische capaciteit voor, de surveillancetechniek daar is hoog ontwikkeld.

‘Ik heb wel kritiek op het leiderschap van China en hoe ze hun eigen volk behandelen. Maar ik zie ook dat heel veel dingen goed gaan. Ze hebben gelukkig hun leger niet gebruikt om plekken plat te bombarderen. China is relatief gezien nog niet zo erg. Als ik mijn hoop zou moeten vestigen op een land dat iets kan betekenen voor ons, dan is dat China.

‘Overigens hou ik niet van de drukte in de Chinese steden. Vroeger vond ik Utrecht al te druk. Ik hou van de natuur: van bergen, van oceanen. Ik heb de mensen en natuur allebei nodig: zonder de natuur hou ik het niet vol omdat ik de prikkels niet aankan. Het is nu wel beter dan vroeger. Het was vroeger echt een teringherrie in Chinese steden, maar nu zijn veel auto’s elektrisch.’

Hoe kijk je naar de Chinese opvatting dat de natuur in dienst staat van de mens?

‘Dat vind ik vreselijk en daarin is China best ver gegaan. Er was ooit een Chinese slogan: eerst vervuilen, dan opruimen. Op den duur begreep iedereen dat er veel kapot was dat niet meer zou terugkomen en kwam het volk in opstand. De afgelopen tien jaar is China zich meer gaan richten op natuurbehoud.

‘Ik denk erover om een documentaire te maken over de relatie tussen de mens en de natuur. We zeggen dat er klimaatverandering is door de mens, dat soorten in recordtempo uitsterven, maar het lijkt alsof we het niet voelen. Ik was in november op de Indische Oceaan waar vogels uitsterven op plekken waar helemaal geen mensen zijn, door overbevissing en vervuiling. Je hoeft niet te zeggen: “Kijk eens hoe alles kapotgaat.” Mensen zijn echt niet dom. Als je de schoonheid laat zien, snappen zij wat erachter speelt.’

Kun je je journalistieke blik loslaten en nog ontspannen op vakantie gaan?

‘Nee. Ook dan ben ik steeds op zoek naar verhalen en interessante scènes. Wat ik wel heel graag doe, is zeevogels kijken met andere wetenschappers. Ik heb ook een favoriete vogel: de reuzenalbatros. Die is altijd aan het reizen, en vliegt heel rustig.’

Dat klinkt nog steeds heel analytisch.

‘Ik ben wel aan het leren om gewoon te zijn, daar hoort ook vakantie met de mensen om me heen bij. Maar tot nu toe ben ik daar nog niet goed in geweest. Ik heb een soort zelf-opgelegde missie als ik ergens ben, dan heb ik iets nodig om te bestuderen - en dan grijp ik toch heel snel naar die camera.

‘Mensen hebben dingen nodig om zich veilig te voelen, meetings, een huis op één plek, een vaste baan. Maar door die afhankelijkheid maken ze het zichzelf niet makkelijk. Ik zocht vroeger ook naar een hokje dat me zekerheid zou geven, tot ik begreep dat er geen hokjes zijn. ‘Het vraagt moed om je eigen pad te kiezen, met alle onzekerheden die daarbij horen. Reizen voelt voor mij als een manier waarop ik de juiste versie van mezelf kan zijn. Ik kan niet goed tegen hiërarchie, en autonomie is voor mij heel erg belangrijk. Ik word onrustig als ik word ingekaderd. Geef jezelf ruimte, dan kun je ook blijven veranderen.’

Ruben Terlouw en Jelle Brandt Corstius, *Op reis door een nieuwe wereld*. Theatercollege, Leidse Schouwburg, dinsdag 7 april, 20:15 uur (uitverkocht)

‘Hilarisch: ook op mijn cv staat dat ik prinses ben’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO MARC DE HAAN

Wat doe je precies?

‘Ik ben een prinses of entertainer op kinderfeestjes. Vandaag ben ik Sneeuwwitje, maar je kan het zo gek niet bedenken of mensen willen het bestellen. Ik ben echt van alles geweest: Ariël, Belle, Tinkelbel en Olaf in een mascottepak. ‘Er zijn wel favorieten: ik krijg veel aanvragen voor Elsa van Frozen en de eenhoornprinses – een niet bestaand personage met een kleurrijke jurk en een hoorn op haar hoofd. Veel meisjes vinden het geweldig om een unicorn party te houden. ‘Je bent eigenlijk een heel leuke op-pas, bij ons boekingsplatform Poofparty noemen we het party nanny. Dat kan kleinschalig, dus een-op-een bij iemand thuis, maar ook bij grotere evenementen. Vaak heb je standaard verjaardags-

dingetjes zoals de taart aansnijden of cadeautjes uitpakken. Maar ouders kunnen ook meer boeken, bijvoorbeeld glitertattoos zetten of regenboogvlechten maken.

‘Vaak maak ik er een mini-disco van met liedjes van Kinderen voor Kinderen of uit prinsessenfilms. Ik vind het heel leuk om de kinderen te vermaken. Ook is het hilarisch dat ik op mijn cv heb staan dat ik prinses ben.’

Maar je moet dus eigenlijk ook acteren?

‘Het is echt de bedoeling dat je verschijnt als prinses. Je gaat die ruimte in en die lach verdwijnt niet. Ik zeg dat ik door een tovertunnel naar hun feestje ben gekomen. Vaak hebben ze de film gezien en stellen ze heel veel vragen: “Als

jij Elsa bent, waar is Olaf dan?” Ik vertel dan dat ik in deze wereld geen krachten heb en dat Olaf hier zou smelten. Kinderen hebben een grote fantasie, dus ze gaan er bijna altijd in mee.

‘Soms heb je een grensgevalletje dat niet meer in Sinterklaas gelooft. Die neem ik apart en dan zeg ik lief: “De rest gelooft het wel!” Het moet je wel liggen. Kinderen kunnen soms ook heel vervelend zijn, als ze mijn muziekbbox stelen of de hele tijd tegen andere kinderen schreeuwen dat ik niet echt ben. Je moet daar speels mee omgaan.’

Hoe lang duurt het om je te verkleden?

‘Dat verschilt per prinses. Sneeuwwitje lukt me binnen een half uur, want ik ben snel met mijn make-up. Ik heb zelf lange, bruine krullen en soms is het moeilijk om dat goed onder je pruik te verbergen. Zeker met een lichtere haarkleur en de vlecht van Elsa kost dat meer tijd. Met Belle kan ik mijn eigen haar gebruiken, dus dan ben ik zo klaar.

‘Zodra ik eruitzie als een prinses, zit ik automatisch in mijn act. Ik ga me dan ook zo gedragen met sierlijke bewegingen. Je krijgt af en toe wel gekke blikken in de auto of mensen gaan toeteren. Ik ben een keer door rood gereden. Een politiewagen kwam naast mij staan en de agenten seinden dat ik het raampje omlaag moest doen. Toen ze mij zagen als Sneeuwwitje moesten ze lachen en mocht ik doorrijden zonder bekeuring.’

Wat was de mooiste act die je hebt gedaan?

‘Een intiem optreden bij een meisje dat net uit het ziekenhuis was ontslagen. Ze had het Guillain-Barré-syndroom, een zeldzame auto-immuunziekte, waardoor haar benen verlamd waren. Ik bezocht hun appartementje met alleen haar moeder, vader en broertje en zij geloofde dat ik echt Ariël was die uit de magische Disney-wereld speciaal naar haar toe was gekomen om haar verjaardag te vieren. Haar ouders werden er emotioneel van.

‘Je kan zoveel impact maken door een jurk aan te trekken. Je bent toch een soort idool, want die meisjes dromen dat ze ook prinses kunnen worden.’

COLUMN | ZAHRA MENGUELLATI

Ik voel me supercool als het lukt om iemand te vloeren

De sensei rommelt na mijn proefles karate wat in een kast, en haalt een gele band voor me tevoorschijn. Zevende kyu, dat is tot waar ik ben gekomen in de vijf jaar dat ik de sport heb beoefend in mijn tienerjaren. Ik kan er niet veel aan doen dat het zo laag is: door corona ben ik vier examens misgelopen.

Toch krenkt het mijn ego als ik een 14-jarige zie rondrennen met een bruine band, terwijl ik als 20-jarige met de tweede graad zit opgescheept. Als ik nou gewoon verder was gegaan, of toen ik naar Den Haag verhuisde direct was begonnen met trainen, had ik misschien ook die kleur gedragen.

Toen ik ging studeren, kwam het niet in me op om de sport die me zoveel plezier bracht weer

op te pakken. Daar had ik toch helemaal geen tijd voor?

Ik ging op vrijdagavond stevast naar mijn ouders, waar ik dan bleef tot maandag of dinsdag. De overgebleven avonden had ik nodig om te studeren of uit te gaan. Wel nam ik een abonnement bij het universitair sportcentrum en volgde af en toe een lesje boksen of yoga. Nu pas bedenk ik me dat mijn aarzeling om karate weer op te pakken, eigenlijk gewoon kwam door ongemakkelijkheid. Veel meiden stoppen in hun tienerjaren met hun sport, waar ik dus geen uitzondering op was. Bij mijn oude karateclub verdwenen tijdens corona één voor één de vrouwen, onder wie mijn ‘mentor’: een stevige zwartebander die me altijd aanmoedigde om door te zetten (maar helaas door corona zelf ‘moest opgeven’).

De sfeer was heel masculien geworden. Voor de les flexten de jongens hun spieren naar elkaar en praatten ze over marathons en werk. Als een tengere, ietwat onzekere tienermeid, voelde ik me er al snel niet meer bij horen. Ik probeerde nog een nieuwe karateclub, maar ook daar overheersten de mannen van 1,80 en kwam ik vrijwel nooit aan de beurt bij het sparren.

Als student bedacht ik me dat gemeenschapsszin, die ik miste bij mij oude club, niet de enige motivatie is om een sport te beoefenen. Ik voelde een drang om ergens supergoed in te worden, om weer met vaste regelmaat te gaan bewegen.

Er is natuurlijk een brede keuze aan studenten-sportclubs, maar niet voor alles. Dan moet je je aanmelden bij een ‘gewone’ club, proeflesrituelen doorstaan, een ongemakkelijk voorstelrondje doen in een groep mensen die al jaren wekelijks samen traint, de bewegingen nadoen alsof je weet wat je doet. Een groentje zijn is toch een gevoel dat ik liever vermijd.

Toch ben ik blij dat ik me daar overheen heb gezet. Ik vond weer hetzelfde plezier als mijn veertienjarige ik. Langzaam herinnert mijn lichaam zich de oude bewegingen, en ik voel me supercool als het lukt om iemand op de vloer te krijgen.

En: ik maak niet alleen tijd om te sporten ondanks de drukte, het sporten helpt me ook om met de drukte om te gaan. Misschien haal ik die bruine band over een paar jaar alsnog.

Zahra Menguellati is student International Studies

‘De jongens flexten hun spieren en sloegen me over bij het sparren’